Організація охорони здоров'я

УДК 617.764-008.811.4-085.457(477)

Рівень і динаміка кількісних показників ринку засобів замісної терапії синдрому сухого ока в Україні в 2016-2019 рр.

В. М. Сакович [1], д-р мед. наук, професор; **Ю. О. Томашевська** [2], канд. фарм. наук;
О. В. Макаренко [1], д-р мед. наук, професор; **О.В. Кривов'яз** [2], д-р фарм. наук, професор;
М.С. Гарник [2], канд. фарм. наук

[1] Дніпровський державний медичний університет
Дніпро (Україна)

[2] Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
Вінниця (Україна)

Вступ. *Синдром сухого ока є актуальною медико-фармацевтичною та соціальною проблемою як у світі загалом, так і в Україні.*
Мета. *Вивчення рівня і динаміки кількісних показників ринку засобів замісної терапії (ЗЗТ) синдрому сухого ока на території України в 2016-2019 рр.*
Матеріал і методи*: дані з офіційних джерел фармацевтичної інформації, а також з баз даних системи маркетингових досліджень PharmXplorer. Індекси продажів були проаналізовані за обсягом та вартістю. Використовувалися ретроспективний, структурний і графічний методи.*
Результати. *Тільки 10,7% ЗЗТ виробляються в Україні. ЗЗТ вартістю від 101 до 200 грн займають майже половину (46,43%) від усього асортименту. Найменшою є частка ЗЗТ найдорожчої групи (14,28%), причому майже половина асортименту ЗЗТ в ціновій групі до 100 грн виробляється вітчизняними фармацевтичними компаніями.*
Висновки. *Існує дефіцит асортименту засобів замісної терапії вітчизняного виробництва. Стабільний позитивний ріст роздрібних продажів засобів замісної терапії вказує на зростаючу потребу в фармакотерапії серед пацієнтів. Український медичний виріб на основі декспантенола з таурином, що відноситься до нижчої цінової ніші, був абсолютним лідером продажів протягом 2016-2019 рр.*

Ключові слова:
засоби замісної терапії, синдром сухого ока, роздрібна реалізація, цінові ніші

Вступ. Синдром сухого ока (ССО), відомий також, як захворювання сухого ока, є актуальною медико-фармацевтичною та соціальною проблемою сьогодення як в світі, так і в Україні, та зустрічається у 10–30 % населення працездатного віку [1, 2]. Цей стан є порушенням слізної плівки [3, 4], для якого притаманна велика кількість різноманітних ознак [5, 6]. Характерними проявами, які відмічає більшість пацієнтів при ССО, є сухість, свербіж, дряпання, поколювання, почервоніння, біль, сльозоточивість, відчуття стороннього тіла, світлочутливість, затуманений зір, підвищена чутливість до факторів навколишнього середовища тощо [7, 8].

Дане захворювання не є безпосередньою причиною летальних випадків, проте значно погіршує якість життя пацієнтів [3, 9] та призводить до значних фінансових витрат як кожного окремого пацієнта, так і системи охорони здоров'я та суспільства в цілому.

Ці витрати можуть бути пов'язані з відвідуванням лікаря-офтальмолога [10], проведенням діагностичних процедур [11], тимчасовою втратою працездатності, а також з фармакотерапією [12, 13].

Застосування безрецептурних засобів замісної терапії (ЗЗТ) синдрому сухого ока є першою лінією терапії пацієнтів з даним захворюванням [14–16]. Механізм їх дії пов'язаний з впливом на певні ланки порушення процесу оновлення слізної плівки при синдромі сухого ока [17, 18].

Враховуючи значну обмеженість інформації щодо споживання ЗЗТ та витрат на їх придбання, метою нашого дослідження стало вивчення рівня та динаміки кількісних показників ринку засобів замісної терапії синдрому сухого ока на території України протягом 2016–2019 рр. Це в подальшому дозволить спрогнозувати та здійснити оцінку фінансового навантаження на пацієнтів та використання ресурсів системи охорони здоров'я держави, пов'язану з фармакотерапією ССО.

Матеріал та методи

На основі даних, отриманих у результаті попередньо проведеного маркетингового аналізу засобів замісної терапії синдрому сухого ока, наявних на фарма-

© Сакович В. М., Томашевська Ю.О., Макаренко О.В., Кривов'яз О.В., Гарник М.С., 2022

цевтичному ринку України [19], було здійснено аналіз кількісних показників роздрібної реалізації в динаміці за 2016 – 2019 рр.

Для дослідження використовувались дані офіційних джерел фармацевтичної інформації (Державного реєстру лікарських засобів України [20], Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення [21]), а також бази даних системи дослідження ринку «PharmXplorer», що надаються компанією ТОВ «Проксіма Ріserч» [22].

Показники реалізації аналізували у натуральному (кількість упаковок) і грошовому (грн.) вимірах.

Для досягнення поставленої мети було використано ретроспективний, структурний та графічний методи. Сегментування ринку проводили за показниками країни-виробника, в розрізі різних цінових ніш, а також за складом ЗЗТ ССО.

Приріст показників реалізації ЗЗТ ССО як в натуральному, так і в грошовому вимірах, розраховували за формулою:

$\Delta M=(Sy+1 - Sy)*100\%/Sy$,

де

ΔM – приріст ринку, %;

$Sy+1$ – показник реалізації ЗЗТ ССО в році, наступному за порівнюваним;

Sy – показник реалізації ЗЗТ ССО в порівнюваному році.

Результати

Дані з дослідження динаміки продажу ЗЗТ ССО на фармацевтичному ринку України протягом 2016–2019 рр. в натуральному та грошовому вимірах наведено на рисунках 1 і 2.

Отримані результати свідчать про приблизно однакову частку ринку в натуральних показниках (тис. уп. / рік), зайняту ЗЗТ вітчизняного та іноземного виробництва при умові наявності на фармацевтичному ринку лише 10,7 % найменувань ЗЗТ вітчизняного виробництва. Проте при аналізі показників роздрібної реалізації у грошовому вимірі дана тенденція не зберігається та протягом досліджуваного періоду перевага ЗЗТ іноземного виробництва порівняно з вітчизняними коливається в межах від 264,27 % у 2017 р. до 383,52 % у 2016 р. (у 2018 р. та 2019 р. цей показник становив 271,49 % та 289,24 % відповідно).

Таблиця 1. Цінові ніші вітчизняних та іноземних засобів замісної терапії синдрому сухого ока

Ціновий діапазон, грн.	Частка ЗЗТ вітчизняного виробництва, %	Частка ЗЗТ іноземного виробництва, %
До 100	40,0	60,0
101–200	7,7	92,3
201–300	0	100,0
301–400	0	100,0

Сегментування ЗЗТ за ціновими нішами (табл. 1) показало наявність чотирьох діапазонів вартості.

Майже половину асортименту складають ЗЗТ, вартість яких знаходиться в межах від 101 до 200 грн. (46,43 %). Найменшою є частка ЗЗТ найвищої вартості – понад 300 грн. (14,28 %), а майже половина асортименту ЗЗТ з вартістю до 100 грн. виробляється вітчизняними підприємствами фармацевтичної промисловості (табл. 1).

Показники реалізації ЗЗТ ССО як в натуральному, так і в грошовому вимірах, характеризуються постійним приростом, рівень якого залишається майже незмінним протягом досліджуваного періоду (рис. 3).

Наступним етапом було здійснено сегментування ЗЗТ в розрізі різних цінових ніш за їх складом (рис. 4).

Встановлено, що частка ЗЗТ, які містять мінеральні олії в комбінації з іншими активними фармацевтичними інгредієнтами (АФІ), переважає у ціновій ніші 301-400 грн. (25 %). Всі ЗЗТ на основі повідону мають

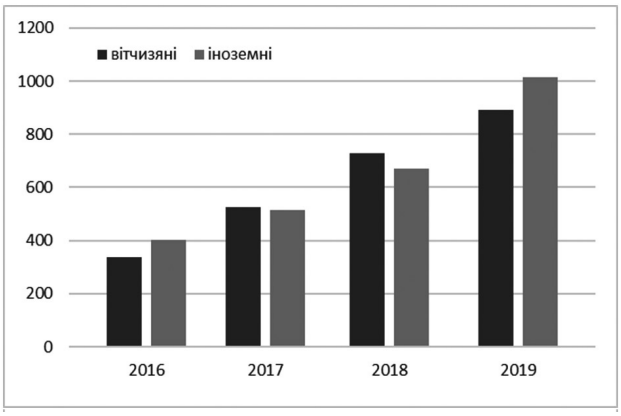

Рис. 1. Динаміка продажу вітчизняних та іноземних засобів замісної терапії синдрому сухого ока в натуральному вимірі. Вісь «у» – кількість упаковок (тис. уп./рік); вісь «х» – роки аналізу.

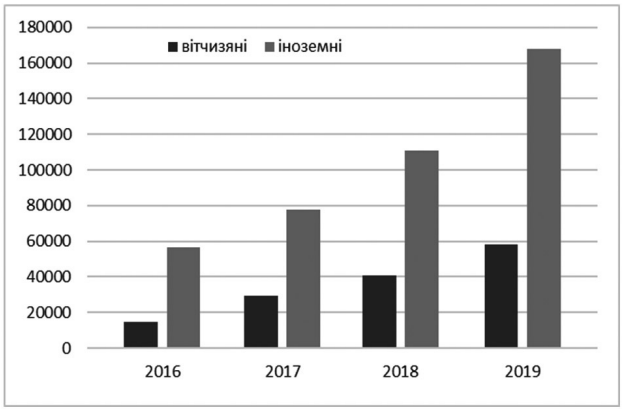

Рис. 2. Динаміка продажу вітчизняних та іноземних засобів замісної терапії синдрому сухого ока в грошовому вимірі. Вісь «у» – кількість грошей (тис. грн./рік); вісь «х» – роки аналізу.

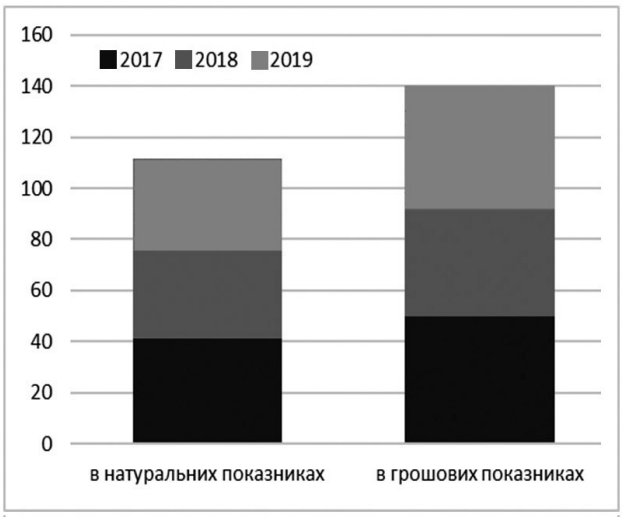

Рис. 3. Приріст (% - вісь «у») показників реалізації ЗЗТ ССО

вартість в межах від 201 до 300 грн. Натомість ЗЗТ з натрію гіалуронатом належать до трьох цінових ніш з перевагою найбільш високовартісних. ЗЗТ комбінованого складу з омега-3, полівініловим спиртом та повідоном належать до другої цінової ніші (101-200 грн.). Комбіновані ЗЗТ, що містять гуар, в рівній частці належать до двох цінових ніш (101-200 грн. та 201-300 грн.). Вартість більшості багатокомпонентних ЗЗТ на основі натрію гіалуронату знаходиться в межах від 201 до 300 грн., понад 25% цього асортименту мають вартість до 100 грн., решта – від 101 до 200 грн. ЗЗТ на основі декспантенолу з таурином відносяться до найнижчої цінової ніші (до 100 грн.). Монокомпонентні ЗЗТ, що містять похідні целюлози, а також ті, до складу яких входить карбомер, мають вартість до 200 грн.

Найбільш чисельною як за кількістю ЗЗТ, так і за номенклатурою АФІ, є друга цінова ніша – 101-200 грн., а найменш чисельною – четверта (301-400 грн.).

Обговорення

При сегментуванні натуральних та грошових показників роздрібної реалізації усіх наявних на фармацевтичному ринку України ЗЗТ ССО було встановлено, що найвищі значення має ЗЗТ, до складу якого в якості АФІ входять декспантенол та таурин. Зазначений засіб належить до найнижчої цінової ніші, виготовлено в Україні та зареєстровано як медичний виріб.

Оскільки ЗЗТ зареєстровані на фармацевтичному ринку України і як лікарські засоби, і як медичні вироби, було структуровано цінові ніші за цим критерієм. Встановлено, що до кожної з визначених цінових ніш входять лікарські засоби (ЛЗ) та медичні вироби (МВ). Проте, співвідношення їх відрізняється. Перевага частки ЛЗ характерна для найвищої цінової ніші (301-400 грн.), тоді як в інших нішах суттєво більшою є частка МВ.

При проведені представленого аналізу засобів замісної терапії при ССО нами не прийнята до уваги наявність консервантів та якість буферних розчинів в краплях, хоча це є важливим аспектом, так як ЗЗТ при ССО застосовуються достатньо тривало та мають бути безпечними для пацієнтів.

Проте деякі аспекти цього питання висвітлені у попередній нашій роботі [23].

Заключення

В результаті проведених досліджень встановлено обмеженість асортименту ЗЗТ вітчизняного виробництва. Зважаючи на те, що зазначені ЗЗТ належать до низьковартісного цінового сегменту і є лідерами за об'ємом продажів у натуральному вимірі, перспективним та доцільним є стимулювання фармацевтичної науки та промисловості щодо розробки та впровадження у виробництво високоефективних доступних ЗЗТ різного складу.

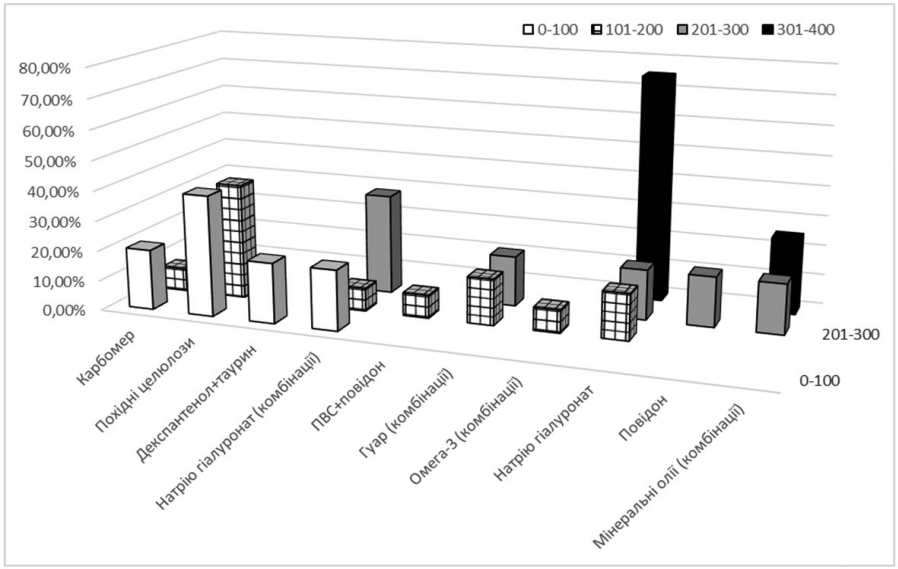

Рис. 4. Сегментування за складом ЗЗТ в розрізі цінових ніш (розфарбування стовпчиків)

Крім того, про зростання потреби в засобах для фармакотерапії пацієнтів з ССО свідчить стабільний позитивний приріст у роздрібній реалізації ЗЗТ як в натуральному, так і в грошовому вимірах.

Абсолютним лідером продажів серед ЗЗТ ССО за період 2016-2019 рр. як в натуральному, так і в грошовому вимірі, був вітчизняний медичний виріб на основі декспантенолу з таурином, що належить до найнижчої цінової ніші.

Отримані дані будуть в подальшому використані для визначення сезонності реалізації засобів замісної терапії пацієнтів з синдромом сухого ока. Крім того, планується співставлення з аналогічними показниками, отриманими після початку пандемії, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, що призвела до значного збільшення частоти та тривалості використання гаджетів населенням різних вікових груп, оскільки це, ймовірно, призводить до збільшення частоти виникнення симптомів, пов'язаних з перевантаженням зорового аналізатора, зокрема, синдрому сухого ока.

Література

1. Синдром сухого ока. Клінічна настанова, заснована на доказах, 2019. – [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2019_10_02_kn_syndrom_soka.pdf.
2. **Stapleton F., Alves M., Bunya V.Y., Jalbert I., Lekhanont K., Malet F. et al.** TFOS DEWS II epidemiology report // Ocul. Surf. – 2017. – Vol.15. – P.334-65.
3. **Craig J.P. et al.,** TFOS DEWS II Report Executive Summary, The Ocular Surface (2017). – URL.: http://dx.doi.org/10.1016/j.jtos.2017.08.003.
4. **Bron A.J., dePaiva C.S., Chauhan S.K., Bonini S. et al.** TFOS DEWS II pathophysiology report // Ocul. Surf. – 2017. – Vol.15. – P.438-510.
5. **Craig J.P., Nichols K.K., Akpek E.K., Caffery B. et al.** TFOS DEWS II definition and classification report // Ocul. Surf. – 2017. – Vol.15. – P.276-83.
6. The management of dry eye // Drug Ther Bull. – 2016. – Vol.54(1). – P.9-12.
7. **Jones L., Downie L.E., Korb D., Benitez-del-Castillo J.M. et al.** TFOS DEWS II management and therapy report // Ocul. Surf. – 2017. – Vol.15. – P.575-628.
8. **Willcox M.D.P, Argüeso P., Georgiev G., Holopainen J. et al.** TFOS DEWS II tear film report // Ocul. Surf. – 2017. – Vol.15. – P.366-403.
9. **Friedman N.J.**. Impact of dry eye disease and treatment on quality of life // Current Opinion in Ophthalmology. – 2010. – Vol.21(4). – P.310-6.
10. **Alves M., Fonseca E.C., Alves M.F., Malki L.T. et al.** Dry eye disease treatment: a systematic review of published trials and a critical appraisal of therapeutic strategies // Ocular Surface. – 2013. – Vol.11(3). – P.181-92.
11. **Wolffsohn J.S., Arita R., Chalmers R., Djalilian A. et al.** TFOS DEWS II diagnostic methodology report // Ocul. Surf. – 2017. – Vol.15. – P.539-74.
12. **Dogru M., Tsubota K.**. Pharmacotherapy of dry eye // Expert Opinion on Pharmacotherapy. – 2011. – Vol.12(3). – P.325-34.
13. **Pucker A.D., Ng S.M., Nichols J.J.** Over the counter (OTC) artificial tear drops for dry eye syndrome. Cochrane Database of Systematic Reviews 2016. – Issue 2. Art. No.: CD009729.
14. U.S. Food, Drug Administration. Ophthalmic drug products for over thecounter human use. www.accessdata.fda.gov/scripts/cdrh/ cfdocs/cfcfr/ CFRSearch.cfm?CFRPart=349&showFR=1 (accessed 26 August 2015).
15. **Rodríguez-Pomar C., Pintor J., Colligris B., Carracedo G.** Therapeutic inhibitors for the treatment of dry eye syndrome // Expert Opin Pharmacother. – 2017. – Vol.18(17). – P.1855-1865.
16. **Lee S.Y., Tong L**. Lipid-containing lubricants for dry eye: a systematic review // Optom Vis Sci. – 2012. – Vol.89(11). – P.1654-1661.
17. **Çakır B., Doğan E., Çelik E., Babashli T. et al.** Effects of artificial tear treatment on corneal epithelial thickness and corneal topography findings in dry eye patients // J Fr Ophtalmol. – 2018. – Vol. 41(5). – P.407-411.
18. **Lemp M.A., Bron A.J., Baudouin C. et al.** Tear osmolarity in the diagnosis and management of dry eyedisease // Am J Ophthalmol. – 2011. – Vol.151(5). – P.792-798.
19. **Кривов'яз О. В., Томашевська Ю. О.** Засоби замісної терапії синдрому сухого ока: аналіз фармацевтичного ринку України // Фармацевтичний часопис. – 2019. – № 4. – С.37-44.
20. Державний реєстр лікарських засобів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.drlz.com.ua.
21. Державний реєстр медичної техніки та виробів медичного призначення [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://mozdocs.kiev.ua/medvyrob.php.
22. Pharmxplorer. Proxima Research. 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.pharmxplorer.com.ua.
23. **Tomashevska Yu.O., Kryvoviaz O.V.** Ensuring the sterility of substitution therapy medications for dry-eye syndrome treatment after opening the original packaging // Scientific journal of Polonia university. – 2021. – Vol.44(1). – P.278-283.

Конфлікт інтересів: Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів, які б могли вплинути на її думку стосовно предмету чи матеріалів даного рукопису.

Джерела підтримки: відсутні.

Поступила 25.07.2021

Уровень и динамика количественных показателей рынка средств заместительной терапии синдрома сухого глаза в Украине в 2016-2019 гг.

Сакович В. М., Томашевская Ю.А., Макаренко А.В., Кривовяз О.В., Гарник М.С.

Днепровский государственный медицинский университет; Днепр (Украина)
Винницкий национальный медицинский университет им. М.И. Пирогова; Винница (Украина)

Синдром сухого глаза – актуальная медико-фармацевтическая и социальная проблема как в мире в целом, так и в Украине.

Цель. *Изучение уровня и динамики количественных показателей рынка средств заместительной терапии синдрома сухого глаза на территории Украины в 2016-2019 гг.*

Материал и методы: *данные из официальных источников фармацевтической информации, а также баз данных системы маркетинговых исследований PharmXplorer. Индексы продаж были проанализированы по объему и стоимости. Использовались ретроспективный, структурный и графический способы.*

Результаты. *Только 10,7% средств заместительной терапии (СЗТ) производятся в Украине. СЗТ стоимостью от 101 до 200 грн. занимает почти половину (46,43%) от всего ассортимента. Наименьшая доля СЗТ самой дорогой группы (14,28%), причем почти половина ассортимента СЗТ в ценовой группе до 100 грн производится отечественными фармацевтическими компаниями.*

Выводы. *Существует дефицит ассортимента средств заместительной терапии отечественного производства. Стабильный положительный рост розничных продаж средств заместительной терапии указывает на растущую потребность в фармакотерапии среди пациентов. Украинское медицинское средство на основе декспантенола с таурином, относящееся к низшей ценовой нише, было абсолютным лидером продаж в течение 2016-2019 гг.*

Ключевые слова: *средства заместительной терапии, синдром сухого глаза, розничная продажа, ценовые ниши*